

POSTANOWIENIE

Dnia 25 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa B. R.

przeciwko P. P.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 sierpnia 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 13 sierpnia 2020 r., sygn. akt I ACa [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od P. P. na rzecz B. R. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego P. P. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 13 sierpnia 2020 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych

przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienia SN: z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18; z dnia 15 kwietnia 2021 r., I CSK 34/21). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Przez istotne zagadnienie prawne, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć charakter uniwersalny, co oznacza, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych, podobnych spraw. Chodzi przy tym o problem, którego wyjaśnienie jest konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), i także

w związku z podstawą prawną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienia SN: z dnia 3 lutego 2012 r., I UK 271/11; z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materialnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. m.in. postanowienia SN: z dnia 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07; z dnia 9 lutego 2011 r., III SK 41/10; z dnia 15 kwietnia 2021 r., I CSK 728/20).

Z kolei, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem powołanie się na przesłankę istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa - mimo wystąpienia takiej potrzeby - nie doczekał się wykładni albo, że niejednolita jego interpretacja wywołuje w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć, rozbieżności w judykaturze (zob. postanowienia SN: z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08). Stronę skarżącą obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności, zawierającej szczegółowe omówienie na czym polegają wątpliwości interpretacyjne (zob. postanowienia SN: z dnia 30 maja 2005 r., I PK 23/05; z dnia 19 października 2006 r., IV CSK 246/06; z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 43 z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08; z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09; z dnia 15 kwietnia 2021 r. IV CSK 34/21). Dla wykazania, że wskazana przesłanka wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wystąpiła, konieczne jest przedstawienie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09). Ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej skarżący powinien ponadto wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd

Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (zob. postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12).

W pierwszej kolejności zauważenia wymaga, że skarżący myli przesłankę istotnego zagadnienia prawnego z potrzebą wykładni przepisów, podnosząc potrzebę odpowiedzi na następujące zapytania w związku z wykładnią art. 603 k.c., art. 888 k.c., art. 6 w zw. z art. 527 k.c. i art. 528 k.c.: (1) czy w sytuacji czynności prawnej, polegającej na dokonywaniu przez strony świadczeń formalnie ekwiwalentnych, polegających na zamianie nieruchomości, zgodnie z art. 603 k.c., można mówić o rażącej dysproporcji tych świadczeń, skutkującej przyjęciem, iż zawiera ona ukrytą umowę darowizny w sytuacji, gdy różnica wartości zamienianych nieruchomości oscyluje w granicach 32,25% i przy tym warunkiem faktycznym zamiany tych nieruchomości, ustalonym przez strony, jest ustanowienie służebności osobistej, polegającej na dożywotnim prawie zamieszkiwania na niej (w mieszkaniu) na rzecz osoby trzeciej i ostatecznie ustanowieniu tej służebności w tym samym akcie notarialnym, w którym dokonano umowy zamiany, (2) czy w sytuacji, gdy w ramach umowy zamiany dochodzi do dysproporcji świadczeń, uzasadnione jest przyjęcie, iż cała czynność prawa została dokonana pod tytułem darmym, czy też jedynie w zakresie ewentualnego wzbogacenia się jednej ze stron umowy, (3) czy w sytuacji przyjęcia, iż na skutek umowy zamiany, w związku z dysproporcją świadczeń, doszło w określonym zakresie, w wyniku tej czynności do darowizny, i w tym samym zaistniały okoliczności spełniające przesłanki z art. 528 k.c., odpowiedzialność osoby trzeciej winna być ograniczona do tejże różnicy świadczeń, która stanowi wartość ewentualnego wzbogacenia się tej osoby, (4) czy w sytuacji przyjęcia, iż na skutek umowy zamiany, w związku z dysproporcją świadczeń, doszło w określonym zakresie, w wyniku tej czynności, do darowizny i tym samym zaistniały okoliczności spełniające przesłanki z art. 528 k.c. (i czynność umowy zamiany jest bezskuteczna względem wierzyciela), a nadto zamieniany lokal osoby trzeciej został zlicytowany w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym m.in. przez wierzyciela, występującego w sprawie z powództwem ze skargi pauliańskiej przeciwko tejże osobie trzeciej, odpowiedzialność osoby trzeciej winna być ograniczona do tej różnicy świadczeń, która stanowi wartość ewentualnego wzbogacenia się tej osoby, czy też rozciąga

się ona niezależnie od tego na całość wierzytelności przysługującej wierzycielowi względem dłużnika?

Skarżący nie zdołał sformułować żadnych zagadnień prawnych w formule wyżej przedstawionej, jego wywód nie zawiera żadnej argumentacji prawnej, a wyartykułowane wątpliwości nie są natury prawnej. W istocie zagadnienia prawne wskazane przez skarżącego są pytaniami o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem, że umowa zamiany zawarta w dniu 16 marca 2010 r. ma charakter czynności nieodpłatnej w rozumieniu art. 528 k.c. Istotne jest przy tym, że skarżący odwołał się wprost do stanu faktycznego w niniejszej sprawie (co do dysproporcji świadczeń), powołując się jednocześnie na „warunek” (związany z prawem dożywocia), który nie wynikał z treści umowy zamiany, i co do którego nie zostały przedstawione dowody w toku postępowania sądowego (co i tak pozostawałoby poza kontrolą Sądu Najwyższego).

Ponadto, skarżący nie przedstawił wywodu, który wskazywałby - w odniesieniu do przepisów - na czym te wątpliwości polegają, ani jakie są ewentualnie w tym przedmiocie rozbieżności w orzecznictwie. Nie można przy tym zapominać, że w orzecznictwie podkreśla się, że kwestia nieodpłatności świadczenia powinna być rozpatrywana z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy (zob. np. wyroki SN: z dnia 12 czerwca 2002 r., III CKN 1312/00; z dnia 16 września 2011 r., IV CSK 624/10), a cytowane przez skarżącego orzeczenia potwierdzają ten wniosek, a nie świadczą o rozbieżności w orzecznictwie. Warto zwrócić uwagę, na co podkreśla się w orzecznictwie, że pojęcie odpłatności w rozumieniu przepisów regulujących skargę pauliańską dotyczy w zasadzie pełnego ekwiwalentu korzyści majątkowej. Z motywów zaskarżonego orzeczenia nie wynika, aby wykładania umowy poczyniona przez Sąd Apelacyjny była sprzeczna z opinią Sądu Najwyższego, która zakłada, że we wszystkich przypadkach, gdy ochrona pewnych praw czy interesów uzależniona jest od nieodpłatnego charakteru dokonanej czynności, przyjęcie formalnego kryterium odpłatności czyniłoby tę ochronę iluzoryczną. Na gruncie art. 528 k.c. ocena, czy doszło do czynności odpłatnej, czy nieodpłatnej powinna być dokonana nie w oparciu o kryterium formalne, lecz materialne. W sytuacji rażącej dysproporcji

wartość obu świadczeń należy przyjąć nieodpłatny charakter dokonanej czynności (zob. np. wyroki SN: z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 519/11; z dnia 15 listopada 2012 r., V CSK 542/11).

Co prawda, skarżący w skardze kasacyjnej posługuje się pojęciem ekwiwalentności, starając się podkreślić, że z takim stanem mieliśmy do czynienia w niniejszej sprawie, ale szczegółowa analiza Sądu Apelacyjnego w tym przedmiocie przeczy takiemu wnioskowi.

Skarga kasacyjna zawiera również wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania z uwagi na oczywistą zasadność (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Wykazanie tej przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga przedstawienia, w czym wyraża się „oczywista zasadność” skargi, oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona (zob. np. postanowienia SN: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07; z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). Niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły, czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (zob. np. postanowienia SN: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (zob. postanowienia SN: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08; z dnia 3 października 2013 r., III SK 11/13).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia powyższych wymogów - nie wykazano, aby w sprawie występował stan „oczywistej zasadności” skargi kasacyjnej w rozumieniu powyższego przepisu. Skarżący nie przedstawił odpowiedniej argumentacji, którą wykazałaby taką oczywistą zasadność, a w skardze zawarto polemikę z wywodami poczynionymi przez Sąd Apelacyjny, tj. że doszło do rozporządzenia prawem pod tytułem darmym. Tych wywodów nie sposób uznać za oczywiście nieuzasadnione, o czym była mowa powyżej.

Jednocześnie należy podkreślić, że pod pretekstem kwalifikowanego naruszenia prawa materialnego nie można zmierzać do podważenia dokonanej w sprawie oceny dowodów (zob. np. postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2018 r., II PK 213/17). Jest to istotne, gdyż zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jest bowiem związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.).

Wypada przy tym przypomnieć, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) podlegają rozpoznaniu na etapie tzw. „przedsądu”, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Sąd Najwyższy w ramach „przedsądu” bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie (zob. postanowienie SN z dnia 16 maja 2008 r., I UK 16/08).

Z powyższych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., z uwzględnieniem § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października

2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

jw